



Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

09.12.2021. Nr. 6-1/683

Rīgas pilsētas pašvaldībai
riga@riga.lv

Par ģimenes locekļa statusu

Tiesībsargs ir izskatījis iesniegumu par Rīgas pašvaldības atteikumu atzīt personas nepilngadīgo bērnu par ģimenes locekli un iekļaut bērnu šajā statusā dzīvojamās telpas īres līgumā.

Saskaņā ar iesniegumā sniegto informāciju Rīgas pašvaldība 2010. gadā palīdzības ietvaros izīrēja personai dzīvokli [adrese Rīgā]. 2014.gadā personai piedzima bērns, kurš kopš dzimšanas pastāvīgi dzīvo šajā dzīvoklī. Pašvaldības atteikums iekļaut bērnu īres līgumā kā ģimenes locekli tika pamatots ar Rīgas domes 2015.gada 9.jūnija saistošo noteikumu Nr.153 “Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā” (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr.153) 17.punktu, kurā noteikts, ka personas, kuru ģimenes locekļiem izīrēta dzīvojamā telpa pašvaldības palīdzības ietvaros, netiek iekļautas īres līgumā kā ģimenes locekļi.

Izskatot iesniegumu, tiesībsargs konstatēja, ka Saistošo noteikumu Nr.153 17.punkts, kurā noteikts ierobežojums bērnam tikt atzītam par ģimenes locekli, ir pretrunā ar likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 9.panta pirmajā un trešajā daļā, kā arī Dzīvojamo telpu īres likuma¹ 14.panta pirmajā un otrajā daļā noteikto regulējumu. Turklāt Rīgas dome, nosakot šo ierobežojumu Saistošajos noteikumos Nr.153, ir pārsniegusi tai dotā tiesiskā deleģējuma apjomu.

Pašvaldības palīdzības sniegšana iedzīvotājiem dzīvokļa jautājuma risināšanā saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 15. panta 9. punktu ir publiski tiesisks pienākums. Pildot minēto pienākumu, pašvaldība darbojas publisko tiesību jomā, ievērojot likuma “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” un saistošo noteikumu normas, kas nosaka palīdzības sniegšanas kārtību un kuras nedrīkst būt pretrunā ar augstāka juridiska spēka tiesību normām. Savukārt pēc dzīvojamās telpas izīrēšanas īres tiesiskajās attiecībās ar privātpersonu pašvaldība darbojas privāto tiesību jomā. Likuma „Par pašvaldībām” 14. panta pirmās daļas 2. punktā ir noteiktas pašvaldības tiesības, pildot savas funkcijas, slēgt darījumus, kā arī veikt citas privāttiesiska rakstura darbības. Arī atbilstoši likuma “Par

¹ 17.03.2021. Dzīvojamo telpu īres likums stājās spēkā 01.05.2021., ar tā spēkā stāšanos zaudēja spēku 16.02.1993. likums “Par dzīvojamo telpu īri”.

dzīvojamo telpu īri”, kas bija spēkā līdz 2021. gada 30.aprīlim, 4. panta pirmajai daļai un jaunā Dzīvojamo telpu īres likuma 5.panta pirmajai daļai izīrētājs var būt jebkura persona, arī pašvaldība. Tātad pašvaldībai kā izīrētājam īres attiecībās ir saistošs dzīvojamās telpas īres līgums un tai ir jāievēro Dzīvojamo telpu īres likuma normas.

Dzīvojamo telpu īres likuma 14.panta pirmā daļa nosaka, ka īrniekam ir tiesības iemitināt viņa īrētajā dzīvojamā telpā savu laulāto un abu vai katra laulātā bērnus, ja iepriekš par to rakstveidā informēts izīrētājs. Saskaņā ar minētā panta otro daļu persona, kas saskaņā ar likuma 14.panta pirmo daļu iemitināta īrnieka īrētajā dzīvojamā telpā, atzīstama par īrnieka ģimenes locekli. Savukārt šā likuma 14. panta ceturtā daļa paredz pienākumu iekļaut dzīvojamās telpas īres līgumā ziņas par ikvienu personu, kas iemitināta īrnieka īrētajā dzīvojamā telpā 14.panta pirmajā un trešajā daļā noteiktajā kārtībā. Minētais regulējums attiecībā uz īrnieka tiesībām iemitināt īrētajā dzīvojamā telpā savus nepilngadīgos bērnus, kuri ir atzīstami par īrnieka ģimenes locekļiem, bija noteikts arī pašlaik spēku zaudējušajā likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 9.panta otrajā un trešajā daļā.

Konkrētajā situācijā pašvaldība, lemjot par īrnieka ģimenes locekļa statusu iesniedzējas bērnam, ir vadījusies tikai pēc Saistošo noteikumu Nr.153 17.punkta, kas neparedz iespēju iekļaut bērnu īres līgumā kā īrnieka ģimenes locekli.

Atbilstoši Satversmes 64. pantam likumdošanas tiesības pieder tautai un Saeimai. Lai nodrošinātu efektīvāku valsts varas īstenošanu, ir pieļaujams, ka likumdevējs likumdošanas procesā izlemj svarīgākos jautājumus, bet detalizētāku noteikumu un likumu ieviešanai dzīvē nepieciešamo tehnisko normu izstrādāšanu deleģē Ministru kabinetam vai citām valsts institūcijām^[2]. Likumdevējs atsevišķu jautājumu izlemšanu var nodot arī pašvaldību kompetencē. Tātad arī pašvaldības domei pilnvarojuma robežās ir tiesības izdot vispārsaistošus (ārējus) normatīvos tiesību aktus. Tomēr pašvaldības domei nav likumdevēja rīcības brīvības un tā ir tiesīga izdot ārējos normatīvos tiesību aktus tikai likumos noteiktajos gadījumos un apjomā^[3]. Pilnvarojuma apjoms nosaka to, ciktāl pašvaldības dome var rīkoties, izstrādājot un izdodot tiesību normas^[4].

Tādējādi pašvaldība drīkst izdot saistošos noteikumus tikai tai deleģēto funkciju ietvarā un šiem noteikumiem ir jāatbilst tiesiskas valsts principam, tai skaitā, patvaļas aizlieguma principam.

Likums “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” attiecībā uz to personu, kuru ģimenes locekļiem palīdzības ietvaros tiek izīrēta pašvaldības dzīvojamā telpa, tiesībām iemitināties dzīvojamā telpā kā īrnieka ģimenes locekļiem nekādus papildu nosacījumus vai ierobežojumus neparedz. Minētais likums arī nepiešķir pašvaldībai tiesības noteikt citus nosacījumus, kas jau paredzēti Dzīvojamo telpu īres likumā, attiecībā uz personas iemitināšanu izīrētajā dzīvojamā telpā un atzīšanu par īrnieka ģimenes locekli. Minētā likuma 11. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka pašvaldība ir tiesīga izīrēt tai piederošu vai tās nomātu dzīvojamo telpu vienīgi šajā likumā noteiktajām personām un ievērojot šā likuma, likuma “Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām mājām”, likuma “Par dzīvojamo telpu īri” noteikumus. Tātad, pastāvot īres tiesiskajām attiecībām un izlemjot jautājumu par personas tiesībām iemitināties un lietot izīrēto dzīvojamo telpu kā īrnieka ģimenes loceklim, pašvaldībai ir pienākums ievērot Dzīvojamo telpu īres likuma 14.panta pirmās un otrās daļas normas, nevis pašvaldības saistošajos noteikumos ietverto regulējumu.

[2] Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr.2005-03-0306 7.punkts.

[3] Satversmes tiesas 2002. gada 21. janvāra sprieduma lietā Nr. 2001-09-01 secinājumu daļa.

[4] Satversmes tiesas 2011.gada 11.janvāra sprieduma lietā Nr.2010-40-03 10. punkts.

Tiesībsargs ieskatā Saistošajos noteikumos Nr.153 noteiktais regulējums, kas liedz ģimenes locekli, neatbilst tiesiskas valsts principam, tai skaitā, patvaļas aizlieguma principam.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 110.pantu valsts pienākums ir aizsargāt ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Atbilstoši Civillikuma 214.pantam pie ģimenes šaurākā nozīmē pieder laulātie un viņu bērni, kamēr tie vēl atrodas nedalītā saimniecībā. Pašvaldības noteiktā kārtība, atzīstot ģimenes nepilngadīgo bērnu par citu personu, pieļauj situāciju, ka bērns tiek "nošķirts" no ģimenes, lai gan starp bērnu un ģimeni pastāv ciešas un nesaraujamā bērna un vecāka attiecības, jo bērns pieder pie ģimenes.

ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. panta pirmā daļa un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa noteic bērna interešu prioritāti. Šis princips paredz, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, uzmanība pirmām kārtām jāvelta viņa interešu iespējami labākai nodrošināšanai. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka bērna tiesību un interešu prioritāte nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, ievērojot bērnu tiesības un intereses, bet arī likumdevējam normatīvie akti jāpieņem vai jāgroza, aizsargājot bērnu tiesības un intereses iespējami labākajā veidā. Tiesībsarga ieskatā, pašvaldības Saistošajos noteikumos Nr.153 noteiktais ierobežojums iekļaut ģimenes nepilngadīgo bērnu, kurš tiek iemitināts ģimenes irētajā dzīvojamā telpā, dzīvojamās telpas ģimenes locekli neatbilst arī bērna tiesību un interešu prioritātes principam.

Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punkts nosaka, ka viena no tiesībsarga funkcijām ir jautājumus, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu. Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā ir noteikta tiesībsarga kompetence iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, aicinu Rīgas domi novērst konstatētos trūkumus, veicot grozījumus Saistošo noteikumu Nr.153 17.punktā un nodrošinot Dzīvojamo telpu ģimenes likumam atbilstošu praksi, izlemjot jautājumu par ģimenes locekļa statusu. Par rekomendācijas izpildi lūdzu informēt tiesībsargu **līdz 2022. gada 10.februārim**.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

L.Grāvere

Tatjana Caune 67201409
tatjana.caune@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu